

МЕТОДИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ З ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ З ВИКОРИСТАННЯМ МУЛЬТИМЕДІЙНОГО ПОСІБНИКА

У статті обґрунтовано методичні передумови організації самостійної позааудиторної роботи майбутніх економістів з оволодіння діловою англійською мовою з використанням мультимедійного посібника. У процесі дослідження враховано етапи організації самостійної позааудиторної роботи студентів; особливості застосування її різних видів і форм; реалізацію різних рівнів автономії студентів; добір стратегій; контроль і самоконтроль; оцінювання й самооцінювання згідно з критеріями оцінювання успішності.

Ключові слова: самостійна позааудиторна робота, майбутні економісти, ділова англійська мова, мультимедійний посібник.

Аналіз соціального замовлення суспільства дає підстави вважати, що реформу економіки України може здійснити тільки фахівець, який має стійкі духовні та професійні якості. Мета роботи закладу вищої освіти економічного профілю – закласти фундамент такої особистості, сприяти розвитку її автономії, творчості та продуктивності. Майбутній економіст повинен вміти синтезувати отриману інформацію для вирішення професійних проблем, застосовувати фахові знання на практиці під час усного і писемного спілкування англійською мовою (АМ) та діловою англійською мовою (ДАМ) [2–4].

Особливо важливу роль у процесі набуття готовності й прагнення майбутніх економістів до постійного самоудосконалювання і самоосвіти відіграє самостійна робота (СР) та самостійна позааудиторна робота (СПР). Самостійність у навчальній діяльності студентів зумовлена навчальними планами закладу вищої освіти, у яких значна частина навчального часу виділена на СР та СПР студентів.

Вивчення наукових робіт і публікацій свідчить про досить детальний розгляд у психолого-педагогічних і методичних дослідженнях питань організації СР та СПР студентів з іноземної мови (Брусянина О. П., 2000; Капаєва А. Є., 2001; Тернавська Л. М., 2001; Смирнова М. І., 2005; Ягельська Н. В., 2005; Каменєва Т. М., 2009; Майер Н. В., 2011; Шишковська Ю. В., 2013; Соломко З. К., 2014; Биконя О. П., 2018; Зінукова Н. В., 2018 та ін.).

Результати аналізу наявних засобів інформаційно-комунікаційних технологій та проведеного анкетування серед студентів і фахівців економічних спеціальностей, надало нам можливість виокремити такий засіб навчання, як мультимедійний посібник (МП) [1]. Завдяки цьому засобу, кожний студент має можливість навчатися за індивідуальною траєкторією навчання з метою досягнення певної мети, поставленої викладачем або ним самим. У МП можливо включити навчальний матеріал з аудіо та відео, діагностичні таблиці, таблиці спостереження, самооцінювання тощо. Цей навчальний засіб значно покращить організацію СПР майбутніх економістів у ДАМ.

Незважаючи на значний інтерес дослідників до проблеми організації СПР майбутніх економістів з оволодіння ДАМ, особливо з використанням електронних засобів навчання, на сучасному етапі відсутні дослідження, пов'язані з методичними передумовами організації СПР студентів економічних спеціальностей у навчанні ДАМ з використанням МП.

Метою цієї статті є визначення методичних передумов організації СПР студентів економічних спеціальностей у навчанні ДАМ з використанням МП.

Зауважимо, що до концептуальних засад організації СПР майбутніх економістів у навчанні ДАМ з використанням МП відносимо методологічні підходи (системний, компетентнісний, рефлексивний, особистісно-діяльнісний і ситуаційний) та етапи самостійного позааудиторного навчання [1]. Етапи самостійного позааудиторного навчання ДАМ з використанням МП містять організаційний, навчальний і контрольний етапи.

Організаційний етап включає пропедевтичну та початкову стадії організації СПР студентів.

На *пропедевтичній* стадії передбачається визначення рівня володіння студентами економічних спеціальностей ДАМ; добір навчального матеріалу з використанням МП; укладання системи вправ і завдань для самостійного позааудиторного навчання ДАМ, моделювання її у МП; розподіл студентів (групи, підгрупи) для реалізації певного рівня автономії; визначення способу управління їхньою навчальною діяльністю під час самостійного позааудиторного навчання ДАМ засобами МП; встановлення програми МП на комп'ютері студента.

На *початковій* стадії розпочинається навчальна діяльність студентів: ознайомлення їх з цілями і змістом самостійного позааудиторного навчання ДАМ, з використанням МП; визначення послідовності опрацювання кожного модуля; ознайомлення з методичними рекомендаціями, таблицями самооцінювання і сторінками таблиці планування та досягнень кожного студента для визначення рівня сформованості навчально-стратегічної компетентності, їхньої навчальної автономії, а також формулювання очікувань студентів від СПР із використанням МП.

На організаційному етапі СПР студентів, де реалізується *часткова автономія з внутрішнім самоконтролем* передбачається, що викладач визначає цілі СПР для навчання ДАМ, її види та зміст; регламентує дії студентів; забезпечує їх інформацією щодо ефективних стратегій ділового говоріння та письма. Викладач повідомляє про те, що студенти отримують ключі після виконання завдань в МП.

Організація СПР студентів з *частковою автономією із зовнішнім автоматизованим контролем* передбачає, що викладач визначає цілі СПР для навчання ДАМ, її види та зміст; регламентує дії студентів, забезпечує їх інформацією щодо ефективних стратегій ДАМ; їм пропонується виконати завдання у певному порядку; студенти не отримують ключі до виконання завдань.

Щодо *напіваавтономії*, то викладач разом зі студентами визначає цілі СПР; забезпечує їх матеріалами для навчання ДАМ із ключами; інформацією про ефективні стратегії навчання ДАМ. Відбувається перше знайомство з таблицею самооцінювання і таблицею планування та досягнень студента в МП.

Умовно повна автономія на цьому етапі реалізується таким чином: студенти самостійно визначають цілі СПР на основі програмних цілей, про які їх заздалегідь проінформували викладач, а також результатів листів самооцінювання в МП; студенти ознайомлюються з інформацією щодо основних характеристик, етапів навчання ДАМ згідно із ситуаціями ділового спілкування, *мапою* кожного модуля, *порадами* для ділового спілкування АМ до кожного модуля та рекомендованими в МП джерелами. Викладач оповіщає студентів про те, що вони мають самостійно й позааудиторно виконувати модульні тести з тестовими завданнями (згідно з ситуаціями ділового спілкування); заповнювати таблиці самооцінювання та таблицю планування і досягнень; створювати та оформляти свій *портфоліо*, до якого вони повинні вкладати свої удосконалені письмові та усні роботи. За необхідності вони можуть звертатися до викладача за консультацією. Також передбачається, що студенти мають самостійно шукати додаткову інформацію щодо ведення ділового англомовного спілкування, здійснювати самооцінювання й взаємооцінювання власних усних та письмових робіт за визначеними критеріями; порівнювати свої результати з оцінкою викладача; для створення та продукування діалогів і монологів студенти можуть використовувати Skype.

Навчальний етап. Здійснюється реалізація технології самостійного позааудиторного навчання майбутніх економістів ДАМ з використанням МП. До навчального етапу включаємо опрацювання студентами навчальних модулів. До цих модулів входять певні Units з трьома Steps.

Під час опрацювання певного модуля передбачається визначення послідовності опрацювання кожного Unit у Модулі і Steps у кожному Unit згідно з виділеними нами етапами навчання ДАМ; демонстрація функціонування відібраних мовних та мовленнєвих явищ у ситуаціях ділового англомовного спілкування; фіксація рівня сформованості англомовної комунікативної компетентності до та після виконання модуля; отримання мовного та мовленнєвого матеріалу для самоаналізу; розпізнавання та ідентифікування власних помилок у ДАМ; заповнення сторінок таблиці планування та досягнень і таблиці самооцінювання для визначення рівня сформованості навчально-стратегічної компетентності та їхньої навчальної автономії, а також очікування студентів від СПР з використанням МП; опрацювання порад з ДАМ для бізнесмена, глосарію, іншомовних джерел модуля.

Під час навчального етапу застосовується поточний контроль. *Поточний контроль* здійснюється у ході чи після виконання кожної вправи та завдання і передбачає автоматизований контроль з боку програми в МП або самоконтроль за допомогою передбаченого до кожної вправи ключа, який активізується після остаточного збереження варіанту відповіді. Програма не обмежує кількість спроб виконання завдання і дозволяє студентам самостійно вирішувати, після якої спроби вона повідомить результат успішності та надасть ключ для самоаналізу допущених помилок.

Під час реалізації *часткової автономії з внутрішнім самоконтролем* на навчальному етапі викладач забезпечує студентів інформацією щодо ефективних стратегій ділового говоріння та письма, які попередньо обговорюються на аудиторному занятті; студенти виконують завдання у встановленому порядку; результати виконання завдань перевіряються на занятті; студенти отримують ключі після виконання завдань в МП; за кожний опрацьований Unit (кожний тиждень) студент звітує перед викладачем; на консультації обговорюються поради для ділового спілкування.

Щодо реалізації *часткової автономії із зовнішнім автоматизованим контролем*, то під час самостійного позааудиторного навчання ділового говоріння та письма викладач регламентує дії студентів, забезпечує їх інформацією щодо ефективних стратегій навчання ДАМ, які попередньо обговорюються на аудиторному занятті; студенти виконують завдання у певному порядку; результати виконання завдань перевіряються на заняттях; студенти не отримують ключі до виконання завдань. Після виконання вправ та завдань програма в МП інформує про коректність виконання завдання; повідомляє кількість правильних або неправильних відповідей; може надавати варіант правильної відповіді (у ключах). За кожний опрацьований Unit студент звітує перед викладачем. Поради для ділового спілкування обговорюються на консультації.

Під час реалізації *напіваавтономії* протягом навчального етапу викладач забезпечує студентів інформацією про ефективні стратегії спілкування ДАМ, здійснює перевірку результатів виконання завдання на занятті (безпосередня – перевірка окремих завдань для СПР з використанням МП, опосередкована – за допомогою виконання подібних завдань). Студент заповнює листи самооцінювання та веде таблицю планування і досягнень в МП.

Щодо *умовно повної автономії* у СПР засобами МП, то на навчальному етапі студенти самостійно ознайомлюються з інформацією про основні характеристики, етапи навчання ДАМ згідно із ситуаціями ділового спілкування, *мапу* кожного модуля, *поради* для ділового спілкування АМ до кожного модуля та

рекомендовані в МП джерела. Студенти заповнюють таблиці самооцінювання та таблицю планування і досягнень; вони створюють та оформлюють свій *портфоліо*, до якого вкладають свої удосконалені письмові та усні роботи. За необхідності студенти звертаються до викладача за консультацією, самостійно шукають додаткову інформацію щодо ведення ділового англомовного спілкування; для створення та продукування діалогів і монологів студенти використовують Skype.

Контрольний етап. Це – завершальний етап, який передбачає досягнення запланованих цілей, експансію творчого (усного та письмового) продукту в процесі навчання студентів ДАМ засобами МП, контроль та самоконтроль рівня володіння ДАМ протягом СПР студентів.

На контрольному етапі передбачається самоконтроль і самооцінювання результатів власної навчальної діяльності після опрацювання модуля. Студент виконує вправи для формування та розвитку навчально-стратегічної компетентності, заповнює таблицю планування і досягнень студента та таблицю самооцінювання. Звітує за свою роботу викладачеві на аудиторному занятті.

Після опрацювання кожного модуля в МП студент виконує модульну контрольну роботу і таким чином здійснюється *модульний (рубіжний) контроль* рівня володіння ДАМ у СПР згідно з опрацьованими ситуаціями ділового спілкування у модулі.

Під час реалізації *часткової автономії з внутрішнім самоконтролем* студент виконує модульний тест і звітує перед викладачем за кожний опрацьований Unit (кожний тиждень). Після виконання модульного тесту у МП, програма видає результат (у балах). Творчу усну та письмову відповідь викладач оцінює на аудиторному занятті.

Протягом реалізації *часткової автономії із зовнішнім автоматизованим контролем* студент звітує перед викладачем за кожний опрацьований Unit, виконує модульний тест у МП. Після виконання модульного тесту, програма видає результат (у балах). Якщо студент допустив помилки під час виконання тесту, він може ознайомитися з правильними відповідями, які видаються програмою МП. Творчу усну та письмову відповідь викладач оцінює на аудиторному занятті.

Щодо *напівавтономії*, на контрольному етапі здійснюється контроль, самоконтроль і самооцінювання рівня володіння ДАМ шляхом виконання модульної контрольної роботи в МП, заповнення таблиць самооцінювання і планування та досягнень в МП, звітування викладачеві.

Під час реалізації *умовно повної автономії* студенти самостійно й позааудиторно виконують модульні тести з тестовими завданнями (згідно з ситуаціями ділового спілкування); заповнюють таблицю самооцінювання та таблицю планування і досягнень; створюють та оформлюють свій *портфоліо*, до якого вони вкладають свої удосконалені письмові та усні роботи; студенти визначають разом із викладачем критерії оцінювання ділового англомовного спілкування і здійснюють самооцінювання й взаємооцінювання власних усних та письмових робіт за визначеними критеріями; порівнюють свої результати з оцінкою викладача.

Отже, організаційний, навчальний та контрольний етапи організації СПР у процесі оволодіння студентами економічних спеціальностей ДАМ з використанням МП включаємо до методичних передумов цієї організації.

До методичних передумов ми також відносимо:

- застосування різних видів та форм СПР у навчанні ДАМ з використанням МП;
- проектування самостійного позааудиторного навчання ДАМ з урахуванням міжпредметних зв'язків та згідно з ситуаціями ділового спілкування АМ;
- формування англомовної комунікативної компетентності на професійному рівні;
- можливість реалізовувати різні рівні автономії студентів (часткову автономію, напівавтономію та умовно повну автономію);
- використання рольової / ділової гри у позааудиторному навчанні ДАМ;
- добір стратегій (стратегій самостійної мовленнєвої практики у діловому усному та писемному спілкуванні; соціальних стратегій; стратегій запам'ятовування лексичних одиниць ділового усного та писемного спілкування; стратегій використання мовних одиниць ДАМ у своїй діяльності; компенсаторних стратегій), необхідних для вирішення навчального завдання ДАМ під час виконання СПР з використанням МП;
- відповідний рівень інформаційної культури студентів, який забезпечує можливість швидкого пошуку та інтерпретації інформації за допомогою МП;
- *уміння* працювати за зразком / алгоритмом навчальної діяльності; сприймати й точно розуміти завдання та інструкції до СПР; користуватися опорами / ключами тощо для СПР різних видів і створювати їх; користуватися словником / довідником / порадами тощо; користуватися засобами технічного / нетехнічного характеру (передусім, МП); раціонально розподіляти час та контролювати поточні результати; самостійно добирати допоміжні засоби для виконання завдань у режимі СПР;
- контроль / самоконтроль;
- оцінювання / самооцінювання згідно з критеріями оцінювання успішності.

На основі викладеного, виокремлюємо такі *методичні передумови* організації СПР майбутніх економістів з ДАМ з використанням МП: урахування етапів організації СПР; застосування різних видів і форм СПР з використанням МП; побудову самостійного позааудиторного навчання ДАМ з урахуванням міжпредметних зв'язків; формування англомовної комунікативної компетентності на професійному рівні; можливість реалізовувати різні рівні автономії студентів; використання рольової / ділової гри; добір стратегій; відповідний рівень інформаційної культури студентів; уміння працювати за зразком;

уміння сприймати та чітко розуміти завдання й інструкції до СПР; уміння користуватися опорами, ключами тощо для СПР різних видів, створювати їх; уміння користуватися МП; уміння раціонально розподіляти час та контролювати поточні результати; уміння самостійно обирати допоміжні засоби для виконання завдань у режимі СПР; контроль і самоконтроль; оцінювання й самооцінювання згідно з критеріями оцінювання успішності.

Оскільки організацію СПР ми плануємо здійснювати саме для навчання ДАМ студентів з використанням МП, тому наступним напрямком нашої роботи буде обґрунтувати методичні засади використання цього посібника у формуванні англомовної комунікативної компетентності.

Використані джерела

1. Биконя О. П. Теоретико-методичні засади самостійної позааудиторної роботи з англійської мови студентів економічних спеціальностей: дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.02 / О. П. Биконя. – К., 2018. – 791 с.
2. Онучак Л. В. Педагогічні умови організації самостійної позааудиторної роботи студентів економічних спеціальностей: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Л. В. Онучак. – К., 2002. – 21 с.
3. Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра, спеціаліста і магістра напряму 0501 – "Економіка і підприємництво" / Кол. авт. під загал. керівн. А. Ф. Павленка. – Міністерство освіти і науки України. – К., 2003. – 42 с.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-pereliku-galuzei-znan-i-specialnostei-za--doc227795.htm>. – Назва з екрана.

Биконя О. П., Іванишина В. П.

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ ВНЕАУДИТОРНОЙ РАБОТЫ ПО ДЕЛОВОМУ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ МУЛЬТИМЕДИЙНОГО ПОСОБИЯ

В статье обоснованы методические предпосылки организации самостоятельной внеаудиторной работы будущих экономистов по овладению деловым английским языком с использованием мультимедийного пособия. В процессе исследования учтены этапы организации самостоятельной внеаудиторной работы студентов; особенности применения ее различных видов и форм; реализацию различных уровней автономии студентов; отбор стратегий; контроль и самоконтроль; оценивание и самооценивание согласно критериям оценивания успеваемости.

Ключевые слова: самостоятельная внеаудиторная работа, будущие экономисты, деловой английский язык, мультимедийное пособие.

Вуконя О. Р., Іванюшина В. Р.

METHODOLOGICAL PREREQUISITES OF INDEPENDENT EXTRACURRICULAR SELF-STUDY WORK ON BUSINESS ENGLISH USING A MULTIMEDIA TEXTBOOK

Substantiated in the article are the methodical prerequisites of organizing effective independent extracurricular self-study work of future economists in mastering Business English using a multimedia textbook. In the process of this research, the stages of organization of this work in the process of mastering Business English using a multimedia textbook (organizational, training and control) are taken into account. The organizational stage contains propaedeutic and primary ones of organization of independent extracurricular self-study work on Business English using a multimedia textbook. At the propedeutic stage it is supposed to determine the level of students' knowledge of economic specialties in English communicative competence; selection of educational material using the multimedia textbook; staging the system of exercises and tasks for independent extra-curriculum training etc. At the primary stage, the students' educational activity begins with the use of this multimedia textbook.

At the educational stage, implementation of the technology of independent extracurricular self-study work on Business English using the multimedia textbook is done. The levels of future economists' autonomy and types of self-study work guidance depending on the models of interaction between lecturers and students (partial autonomy, semiautonomy, relative autonomy) are specified in the article.

At the control stage, it is planned to achieve the planned goals, control and self-control of the level of independent extracurricular self-study work on Business English using multimedia textbook.

Methodological prerequisites also include the use of different types and forms of independent extracurricular self-study work; realization of different levels of autonomy of students; usage of games; selection of strategies necessary for solving the educational problems in Business English during independent extracurricular self-study work; control and self-control; evaluation and self-evaluation.

Key words: independent extracurricular self-study work organization, Business English, future economists, multimedia textbook.

Стаття надійшла до редакції 21.09.2018.